

Onderzoek naar de verspreiding van wespvlinders in het oosten van Oost-Vlaanderen met behulp van feromonen in 2013 en 2014 (Lepidoptera: Sesiidae)

Rudi Goossens, Ruben Meert, Philippe Cattelain, Luc Verhelst, Eric Daelemans & Jeroen Vancutsem

Samenvatting. In 2013 en 2014 werden van mei tot augustus in het oosten van Oost-Vlaanderen en aangrenzende provincies op een aantal plaatsen wespvlinders gelokt met feromonenvallen waarbij specifieke feromoonmixturen werden gebruikt voor de onderzochte soorten. Deze vangstmethode is zeer effectief. 446 exemplaren van in totaal acht soorten werden gevangen (zie tabel 2): *Synanthedon myopaeformis* (Borkhausen, 1789) (appelglasvlinder), *S. tipuliformis* (Clerck, 1759) (bessenglasvlinder), *S. formicaeformis* (Esper, 1783) (wilgenwespvlinder), *S. vespiformis* (Linnaeus, 1761) (eikenwespvlinder) *S. spheciformis* ([Denis & Schiffermüller], 1775) (elzenwespvlinder), *Paranthrene tabaniformis* (Rottemburg, 1775) (populierenwespvlinder), *Pennisetia hylaeiformis* (Laspeyres, 1801) (frambozenglasvlinder) en *Sesia apiformis* (Clerck, 1759) (hoornaarvlinder). Vooral voor de eikenwespvlinder, de berkenwespvlinder (nog niet gevonden), de elzenwespvlinder en de frambozenglasvlinder lijkt verder onderzoek naar de (eventuele) verspreiding in Oost-Vlaanderen nuttig. Naast de waarnemingen met feromonen, werden ook op enkele plaatsen larven en poppen gevonden van *Sesia bembeciformis* (Hübner, [1806]) (de gekraagde wespvlinder).

Abstract. In 2013 and 2014, from May to August, clearwing species were attracted in several places in the east of East Flanders (Belgium) and neighboring provinces by means of pheromone traps. For all examined species, specific pheromone mixtures were used. This method proved to be very efficient. 446 specimens from eight different species were attracted: *Synanthedon myopaeformis* (Borkhausen, 1789) (Red-belted Clearwing), *S. tipuliformis* (Clerck, 1759) (Currant Clearwing), *S. formicaeformis* (Esper, 1783) (Red-tipped Clearwing), *S. vespiformis* (Linnaeus, 1761) (Yellow-legged Clearwing), *S. spheciformis* ([Denis & Schiffermüller], 1775) (White-barred Clearwing), *Paranthrene tabaniformis* (Rottemburg, 1775) (Dusky Clearwing), *Pennisetia hylaeiformis* (Laspeyres, 1801) (Raspberry Clearwing) and *Sesia apiformis* (Clerck, 1759) (Hornet Moth). In particular for the Yellow-legged Clearwing, the large Red-belted Clearwing (not yet found), the White-barred Clearwing and the Raspberry Clearwing further research on their (possible) distribution in East Flanders seems to be useful. Apart from the observation with pheromones, also larvae and pupae of *Sesia bembeciformis* (Hübner, [1806]) (Lunar hornet) were found in a few places.

Résumé. De mai jusqu'en août 2013 et 2014, dans l'est de la Flandre-Orientale et les provinces limitrophes, des espèces de Sesiidae ont été capturées avec des pièges à phéromones. En fonction des différentes espèces, des compositions de phéromones spécifiques ont été employées. La méthode de capture semble très effective : 446 exemplaires de huit espèces différentes ont ainsi été capturées: *Synanthedon myopaeformis* (Borkhausen, 1789) (La Sésie du Pommier), *S. tipuliformis* (Clerck, 1759) (La Sésie du Grosseillier), *S. formicaeformis* (Esper, 1783) (La Sésie fourmi), *S. vespiformis* (Linnaeus, 1761) (La Sésie vespiforme), *S. spheciformis* ([Denis & Schiffermüller], 1775) (La Sésie de l'Aulne) *Paranthrene tabaniformis* (Rottemburg, 1775) (La petite Sésie du Peuplier), *Pennisetia hylaeiformis* (Laspeyres, 1801) (La Sésie du Framboisier) et *Sesia apiformis* (Clerck, 1759) (La Sésie apiforme). En particulier pour La Sésie vespiforme, La Sésie culiciforme (pas encore trouvé), La Sésie de l'Aulne et La Sésie du Framboisier, une recherche continue sur la distribution (éventuelle) en Flandre-Orientale semble utile. En dehors de ces captures aux phéromones, on a aussi trouvé des chenilles et des chrysalides de *Sesia bembeciformis* (Hübner, [1806]) (La Sésie du Saule) dans certains endroits.

Key words: Belgium – Faunistics – East Flanders – Pheromones – Distribution.

Goossens R.: Broekkantstraat 298a, 9200 Baasrode. spirit2@telenet.be

Meert R.: Grote Snijdersstraat 75, 9280 Lebbeke. ruben_meert@hotmail.com

Cattelain Ph.: Akkerstraat 8, 9220 Hamme. ph_cattelain@hotmail.com

Verhelst L.: Heibosstraat 17, 2890 Sint-Amands. verhelstluc@gmail.com

Daelemans E.: Drietorenstraat 6, 1840 Londerzeel. eric.daelemans@telenet.be

Vancutsem J.: Houtenmolenstraat 46, 9255 Opedorp. jeroenvancutsem@hotmail.com

Inleiding

Wespvlinders (Sesiidae) vormen een bijzondere familie binnen de vlinderorde. Door hun mimicry lijken ze eerder op wespen of andere insecten. Ze worden vaak niet herkend en ook niet aangetrokken door licht. Vanwege hun bouw en levenswijze werden de dieren de voorbije decennia als studieobject vaak over het hoofd gezien. Ze kunnen evenwel makkelijker worden bestudeerd door de mannetjes te lokken met feromonen.

Om een beter idee te krijgen van het al dan niet voorkomen en de verspreiding van deze vlinders in het oosten van Oost-Vlaanderen werden in het voorjaar en de zomer van 2013 en 2014 in dit gebied (en aangrenzende gebieden in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant) op verschillende data en plaatsen feromonenvallen opgehangen met de bedoeling (mannelijke) wespvlinders te lokken. De soorten waar onze belangstelling naar uitging en waar specifiek naar gezocht werd waren: *Synanthedon myopaeformis* (Borkhausen, 1789) (appelglasvlinder), *S. tipuliformis*

(Clerck, 1759) (bessenglasvlinder), *S. vespiformis* (Linnaeus, 1761) (eikenwespvlinder), *S. spheciformis* ([Denis & Schiffermüller], 1775) (elzenwespvlinder), *S. culiciformis* (Linnaeus, 1758) (berkenwespvlinder), *S. formicaeformis* (Esper, 1783) (wilgenwespvlinder), *Paranthrene tabaniformis* (Rottemburg, 1775) (populierenwespvlinder), *Pennisetia hylaeiformis* (Laspeyres, 1801) (frambozenglasvlinder) en *Sesia apiformis* (Clerck, 1759) (hoornaarvlinder).

Materiaal en methoden

Voor het onderzoek werd gebruik gemaakt van synthetische feromoonstellingen, die aangekocht werden bij Anglian Lepidopterist Supplies in Groot-Brittannië. Voor die feromoonstellingen worden namen gebruikt van drie letters die een afkorting zijn van de speciesnamen van de wespvlinders waar ze specifiek voor bedoeld zijn: MYO voor *S. myopaeformis*, TIP voor *S. tipuliformis* en *S. spheciformis*, VES voor *S. vespiformis*, SCO voor *S. scoliaeformis*, CUL voor *S. culiciformis*. FOR voor *S. formicaeformis*, TAB voor *P. tabaniformis*, HYL voor *P. hylaeiformis*, en HOR voor *S. apiformis*, (in het Engels 'Hornet', vandaar de afkorting HOR). De feromonen zijn in rubber geïmpregneerd of zitten in een doorzichtig plastic buisje (VES). (Clifton 2013).

De feromonen werden opgehangen, meestal op ooghoogte, in een korfvormige val met fuik (fig. 1). Na vangst werden de dieren weer vrijgelaten. Hierbij dient opgemerkt dat met een val slechts een klein percentage van de aangetrokken dieren ook effectief gevangen wordt. Overigens is een doorzichtige val ideaal voor Sesiidae want de dieren vliegen niet gemakkelijk in een donkere ruimte.

1

Fig. 1.– Korfvormige feromoonval met fuik.

2

Fig. 2.– appelglasvlinder in feromonerval

3

Fig. 3.– populierenwespvlinder op schors

Resultaten en suggesties voor verder onderzoek

In totaal werden 446 exemplaren gevangen gespreid over 8 soorten (zie tabellen 1 en 2).

Tabel 1: Het aantal gevangen exemplaren per soort en per feromoonstelling.

feromoon	soort	aantal
FOR	wilgenwespvlinder	64
	populierenwespvlinder	1
	frambozenglasvlinder	2
TAB	populierenwespvlinder	66
VES	populierenwespvlinder	8
	frambozenglasvlinder	18
	eikenwespvlinder	5
HYL	populierenwespvlinder	20
	frambozenwespvlinder	11
CUL	appelglasvlinder	102
SCO	frambozenglasvlinder	1
	bessenglasvlinder	75
	wilgenwespvlinder	1
HOR	hoornaarvlinder	8
MYO	appelglasvlinder	4
TIP	bessenglasvlinder	3
	wilgenwespvlinder	2
	elzenwespvlinder	3
?	populierenwespvlinder	49
Z. pyrina	wilgenwespvlinder	2
API	hoornaarvlinder	1
	totaal	446

Tabel 2: Het aantal gevangen exemplaren per soort.

soort	aantal
wilgenwespvlinder	69
populierenwespvlinder	144
frambozenwespvlinder	32
appelglasvlinder	106
bessenglasvlinder	78
hoornaarvlinder	9
elzenwespvlinder	3
eikenwespvlinder	5
totaal	446

Een vergelijking van de waarnemingen van de verschillende soorten in Oost-Vlaanderen voor en na dit onderzoek met feromonen maakt duidelijk dat deze vangstmethode zeer effectief is (zie Tabel 3). Deze resultaten zijn zeer uitnodigend voor verder veldwerk in het gebied of in andere gebieden.

Tabel 3: Het aantal UTM-hokken in Oost-Vlaanderen waarin de verschillende soorten op basis van onze gegevens werden waargenomen vóór ons onderzoek en na ons onderzoek.

	vóór (n)	na (n)
appelglasvlinder	8	20
bessenglasvlinder	16	27
populierenwespvlinder	11	19
wilgenwespvlinder	12	22
frambozenglasvlinder	1	1
hoornaarvlinder	47	49
elzenwespvlinder	1	5
eikenwespvlinder	3	8
totaal	99	157

Beschrijving van de lokplaatsen

1. Baasrode, Vlassenbroek, tuin met oude appelboomgaard
- 1'. Vlassenbroek, Pompstation
2. Baardegem, nabij Leirekensroute, oude laagstamappelboomgaard
3. Lebbeke, Grote Snijdersstraat, tuin
4. Baasrode, Bookmolenstraat, tuin circa 100 m van appelboomgaard
5. Baasrode, Broekkantstraat, tuin circa 200 m van appelboomgaard
6. Zele, Eekstraat, tuin vlakbij appelboomgaard
7. Sint-Gillis-Dendermonde, tuin nabij park in verstedelijkt gebied
- 7'. Sint-Gillis-Dendermonde, Denderbellestraat
8. Oudegem, weidelandschap met verspreid wilgen en populieren. Geen fruitbomen zichtbaar in de buurt.
9. Nabij Molsbroek Lokeren: circa 50 m van tuin met appelaars.
10. Opwijk, Kravaalbos, vlakbij appelboomgaard
11. Hamme Hooirt, vlakbij appelboomgaard
12. Grembergen, woonwijk
13. Sint-Amands, De Haan, weiden met wilgen en populieren en boomgaard in de buurt
14. Vlassenbroek, tuin met rode bes

15. Hannaerden, vochtig natuurgebied (grasland en bosjes) in Wieze (Lebbeke)
16. Kleibos, Lebbeke, kaprijp populierenbos
17. Londerzeel, Waterwinning Koevoet
18. Buggenhout, Oude Briel
19. Wachtbekken Molenbeek aan grens St-Gillis-Dendermonde met Lebbeke
20. Dendermonde, tuin
21. Grembergen, tuin
22. Baasrode, Broekstraat, tuin
23. Drie Torens, Londerzeel, tuin in nabijheid van parkdomein
24. Vlassenbroekse Polder, weiden met wilgen en populieren
25. Malderen, Marselaer, loofbos
26. Buggenhout, nabij Dries
27. Dendermonde, Geboortebos nabij zwembad Olympos
28. Denderbelle, Visstraat
29. Denderbelle, Bleekstraat
30. Dendermonde, Hoogveld
31. Steenhuffel, Bontestraat en Leireken
32. Wieze, Wiestemeers

Naast de effectieve waarnemingen werden ook de nulwaarnemingen genoteerd. Dit laatste alleen op dagen binnen de vliegperiodes van de specifieke soort en waarop de maximumtemperatuur minstens 21 °C was.

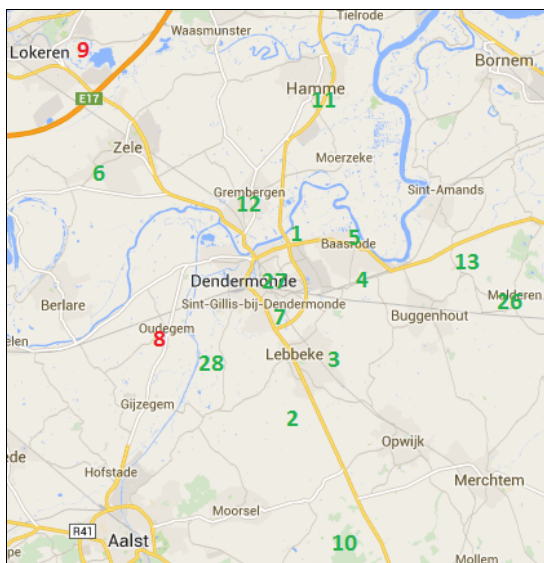
Appelglasvlinder (*S. myopaeformis*)

De appelglasvlinder werd in het gebied bijna uitsluitend gevangen met het feromoon CUL, slechts 4 exemplaren met MYO. In 2013 werd de eerste appelglasvlinder gevangen op 18/06, de laatste op 23/07. In 2014 lag de vangstperiode tussen 17/05 en 22/06. Op alle plaatsen waar een appelboomgaard in de onmiddellijke nabijheid aanwezig was, werden 1 of meerdere exemplaren gevangen, behalve nabij het Molsbroek in Lokeren (zie kaartje 1).

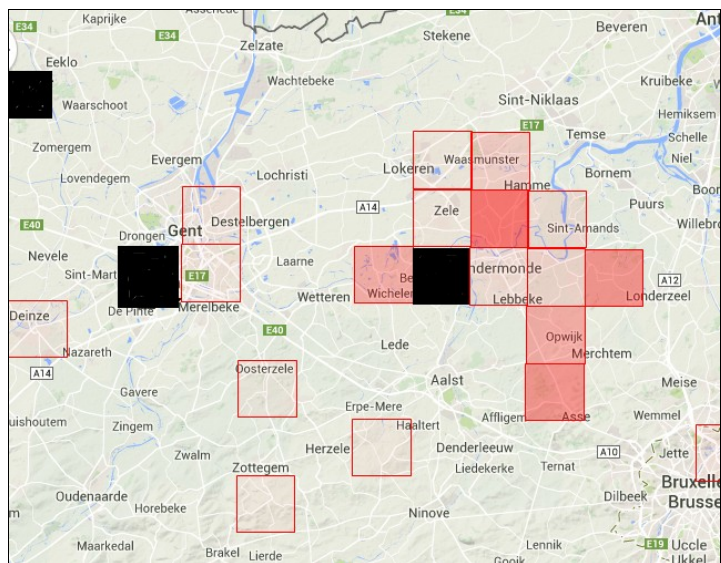
Tabel 4: Overzicht van de vangsten van de appelglasvlinder in het onderzoekgebied.

plaats	nr	datum	ferom	N ex.	
Vlassenbroek, tuin met oude appelboomgaard	1	18/06/2013	MYO	0	
		20/06/2013	CUL	8	
Baardegem, nabij Leirekensroute	2	18/06/2013	MYO	0	
			CUL	4	
		19/06/2013	CUL	8	
Lebbeke Grote Snijdersstraat	3	19/06/2013	CUL	2	
		20/06/2013	MYO	0	
		21/07/2013	MYO	0	
		22/07/2013	MYO	1	
		17/05/2014	CUL	2	
		19/05/2014	CUL	2	
Baasrode, Bookmolenstraat	4	25/05/2014	CUL	1	
		22/06/2014	MYO	2	
		19/06/2013	MYO	0	
		20/06/2013	CUL	3	

Baasrode, Broekkantstraat	5	29/06/2013	CUL	2
		01/07/2013	CUL	3
		06/07/2013	CUL	4
			MYO	0
		19/07/2013	CUL	10
		19/05/2014	CUL	1
		20/05/2014	MYO	0
Zelee, Eekstraat	6	30/06/2013	CUL	1
St.-Gillis-Dendermonde	7	30/06/2013	CUL	1
		19/05/2014	CUL	2
Oudegem	8	04/07/2013	CUL	0
Waasmunsterbaan Lokeren, nabij Molsbroek	9	05/07/2013	CUL	0
Kravaalbos, Opwijk	10	07/07/2013	CUL	11
Hooirt, Hamme	11	10/07/2013	CUL	4
Hagewijkpark, Grembergen	12	21/07/2013	CUL	15
		25/07/2013	MYO	0
Sint-Amands, De Haan	13	09/07/2013	CUL	11
		18/06/2014	CUL	1
Buggenhout, nabij Dries, Houtenmolenstraat	26	23/07/2013	MYO	1
		17/05/2014	CUL	1
		18/05/2014	CUL	2
Dendermonde Geboortebos Olympos,	27	19/05/2014	CUL	2
Denderbelle, Visstraat	28	18/05/2014	CUL	1

Kaart 1: Waarnemingen van de appelglasvlinder a.d.h.v. feromonenvangsten in het onderzoeksgebied in 2013 en 2014 (groen=aanwezig, rood=niet gevangen met CUL).

Kaart 2: Waarnemingen van de appelglasvlinder in Oost-Vlaanderen op waarnemingen.be na het feromonenonderzoek (rode vierkantjes), aangevuld met gegevens van de VVE (zwarte vierkantjes).

Volgens de gegevens uit de Faunistic Data of Sesiidae, verkregen via VVE (Vlaamse Vereniging voor Entomologie) werd de appelglasvlinder ook nog waargenomen in Haaltert (1993–1999), Oudegem (1952–1953) en Ursel (2008). Deze waarnemingen werden op kaart 2 aangeduid met een zwart kruisje.

Mogelijke suggesties voor verder onderzoek:

Op basis van ons onderzoek rijst het vermoeden dat de appelglasvlinder (nagenoeg) overal aanwezig is waar oude boomgaarden worden aangetroffen. In de streek van Lokeren kan het eventueel de moeite lonen om verder onderzoek te doen.

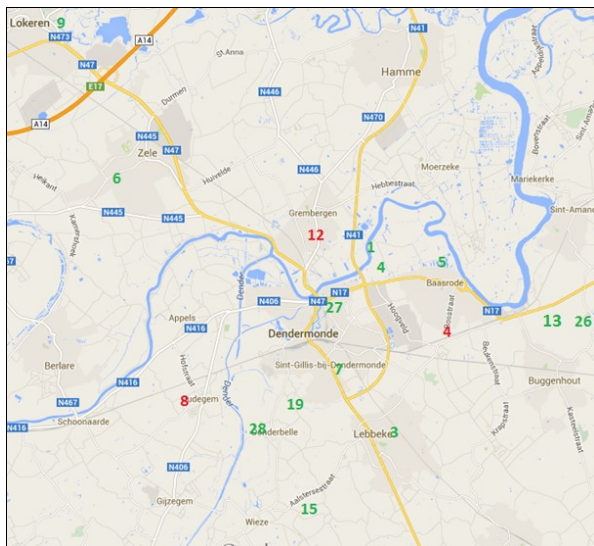
Bessenglasvlinder (*S. tipuliformis*)

De bessenglasvlinder werd in het gebied uitsluitend gevangen met het feromoon SCO, dat volgens de literatuur effectief blijkt voor de grote berkenglasvlinder (*S. scoliaeformis*). Hoewel het feromonenmengsel TIP specifiek voor de bessenglasvlinder bedoeld is, werden hiermee slechts 3 exemplaren gevangen. De eerste bessenglasvlinder werd in 2013 gevangen op 20/06, de laatste op 09/07. In 2014 viel de vangstperiode tussen 15/05 en 22/06. De nulwaarneming op 23/07/2013 in Grembergen werd waarschijnlijk gedaan buiten de vliegperiode. De nulwaarneming in de Bookmolenstraat te Baasrode is opmerkelijk omdat de

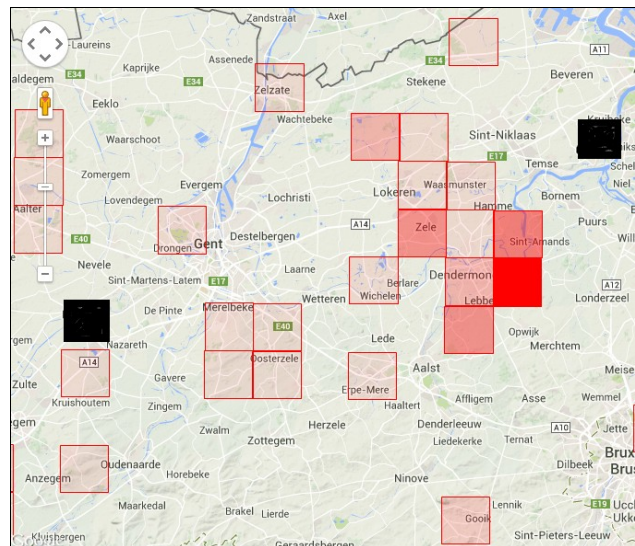
weersomstandigheden ideaal waren, er bessenstruiken in tuinen in de buurt aanwezig waren en omdat er tijdens de vliegperiode werd gelokt.

Tabel 5: Overzicht van de vangsten van de bessenglasvlinder in het onderzoeksgebied.

plaats	nr	datum	ferom	N ex.
Vlassenbroekse Polder	1	01/07/2013	SCO	1
Lebbeke Grote Snijdersstraat	3	20/06/2013	SCO	13
		25/05/2014	TIP	1
		22/06/2014	SCO	2
Bookmolenstraat Baasrode	4	29/06/2013	SCO	0
Broekkantstraat Baasrode	5	26/06/2013	SCO	6
		17/05/2014	SCO	3
		18/05/2014	SCO	1
Zele, Eekstraat	6	30/06/2013	SCO	5
St.-Gillis-Dendermonde	7	26/06/2013	SCO	3
		09/07/2013	SCO	2
		15/05/2014	SCO	1
		09/06/2014	SCO	1
		11/06/2014	SCO	1
		19/06/2014	SCO	1
Oudegem	8	04/07/2013	SCO	0
Lokeren, nabij Molsbroek	9	05/07/2013	SCO	1
Hagewijkpark Grembergen	12	23/07/2013	SCO	0
Sint-Amands, De Haan	13	08/06/2014	TIP	1
Hannaerden	15	26/06/2013	SCO	5
		31/05/2014	SCO	2
Wachtbekken	19	25/05/2014	SCO	1
Buggenhout, Houtenmolenstraat	26	09/06/2014	SCO	24
Dendermonde, Geboortebos Olympos	27	09/06/2014	TIP	1
Denderbelle, Visstraat	28	13/06/2014	SCO	2

Kaart 3: Verspreiding van de bessenglasvlinder in het onderzoeksgebied a.d.h.v. feromonenvangsten in 2013 en 2014 (groen=aanwezig, rood=niet aanwezig=niet gevangen met SCO).

Kaart 4: Waarnemingen van de bessenglasvlinder in Oost-Vlaanderen op waarnemingen.be na het onderzoek met feromonen (rode vierkantjes), aangevuld met gegevens van de VVE (zwarte vierkantjes).

Volgens gegevens van VVE (Vlaamse Vereniging voor Entomologie) werd de bessenglasvlinder ook nog waargenomen in Deinze (1996-1997) en Kruikeke (1992) (zie kruisjes).

Suggesties voor verder onderzoek:

Het is nog niet duidelijk of de bessenglasvlinder in het onderzoeksgebied overal voorkomt waar de voedselplant aanwezig is. Dit nodigt uit tot verder onderzoek.

Populierenwespvlinder (*P. tabaniformis*)

De populierenwespvlinder werd in het gebied gevangen met de feromonen TAB, HYL, FOR en VES. De

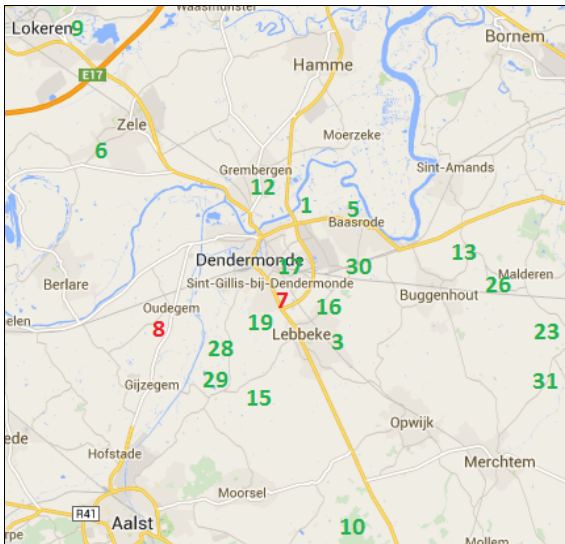
eerste exemplaren in 2013 werden gevangen op 06/06, de laatste op 26/08. In 2014 liep de waarnemingsperiode van 31/05 tot 24/07.

Tabel 6: Overzicht van de vangsten van de populierenwespvlinder in het onderzoekgebied.

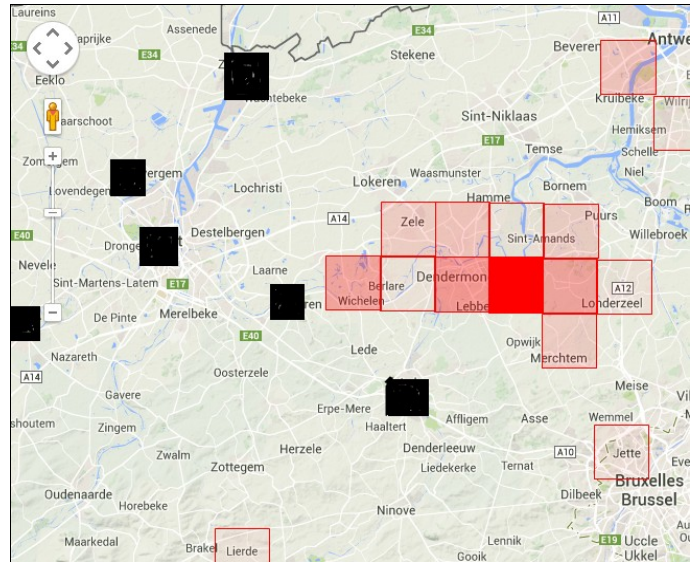
plaats	nr	datum	ferom	N ex.
Vlassenbroek, tuin met oude appelboomgaard	1	07/06/2013	TAB	1
Lebbeke, Grote Snijdersstraat	3	07/06/2013	HYL	1
		20/06/2013	TAB	3
		19/07/2013	HYL	14
		22/07/2013	HYL	1
		26/08/2013	FOR	1
		07/06/2014	FOR	1
		08/06/2014	TAB	15
		21/06/2014	VES	1
Broekantstraat Baasrode	5	09/06/2013	VES	2
		19/06/2013	TAB	6
		08/07/2013	TAB	5
		16/06/2013	HYL	2
		19/07/2013	TAB	4
		09/08/2013	TAB	2
Zelee, Eekstraat	6	30/06/2013	TAB	3
St.-Gillis-Dendermonde	7	06/06/2013	TAB	1
		10/07/2013	HYL	1
		15/07/2013	TAB	8
			HYL	1
		31/05/2014	TAB	1
Oudegem	8	04/07/2013	TAB	1
Waasmunsterbaan Lokeren, nabij Molsbroek	9	05/07/2013	TAB	0
Kravaalbos, Opwijk	10	07/07/2013	TAB	12
Hagewijkpark Grembergen	12	22/07/2013	TAB	4
Sint-Amands, De Haan	13	08/07/2013	?	23
		08/06/2014	VES	1
		12/06/2014	VES	1
Wieze, Hannaerden	15	16/06/2013	VES	0
		24/07/2014	VES	1
Kleibos, Lebbeke	16	08/06/2013	TAB	3
Londerzeel – Waterwinning Koevoet	17	04/08/2013	?	4
Buggenhout Oude Briel	18	05/08/2013	?	8
Londerzeel, Drietoers	23	22/06/2014	?	7
Malderen, Marselaer	26	25/05/2014	TAB	3
Denderbelle, Visstraat	28	13/06/2014	TAB	2
Denderbelle, Bleekstraat	29	07/06/2014	VES	1
Dendermonde, Hoogveld	30	11/06/2014	VES	1
Steenhuffel, Bontestraat	31	22/06/2014	?	4
		07/07/2014	?	3

Volgens gegevens van VVE werd de populierenwespvlinder ook nog waargenomen in Deinze (1996), Geraardsbergen (1986), Haaltert (1993–1999), Kruibek (1992–1995), Mariakerke (1901), Wachtebek (1992), Wetteren (1936) en Zomergem (2008).

Suggesties voor verder onderzoek:
Het heeft er alle schijn van dat de populierenwespvlinder in Oost-Vlaanderen wijd verbreid is en talrijk. Verder onderzoek naar de verspreiding lijkt ons inziens weinig prioritair.

Kaart 5: Verspreiding van de populierenwespvlieder in het onderzoeksgebied a.d.h.v. feromonenvangsten in 2013 en 2014 (groen=aanwezig, rood=niets aanwezig=niets gevangen met VES).

Kaart 6: Waarnemingen van de populierenwespvlieder in Oost-Vlaanderen op waarnemingen.be (rode vierkantjes) na het onderzoek met feromonen in 2013 en 2014, aangevuld met gegevens van de VVE (zwarte vierkantjes).

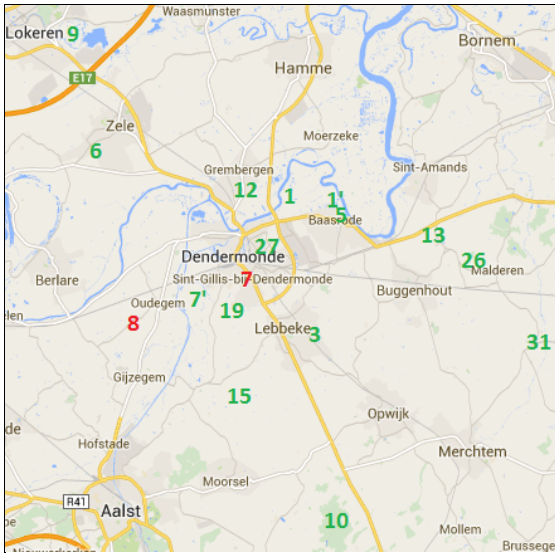
Wilgenwespvlieder (*S. formicaeformis*)

De wilgenwespvlieder werd in het gebied gevangen met het feromoon FOR. De eerste exemplaren in 2013 werden gevangen op 08/06, de laatste op 24/07. In 2014 liep de vangstperiode van 05/05 tot 07/09. Op alle

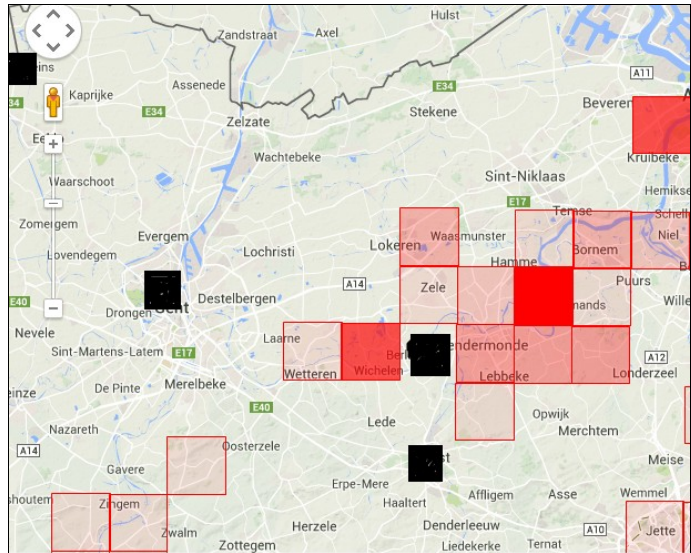
plaatsen waar knotwilgen (schietwilg en kraakwilg) in de buurt waren, werd de soort gevangen, behalve in Oudegem, waar nochtans oude knotwilgen in de dichte omgeving stonden.

Tabel 7: Overzicht van de vangsten van de wilgenwespvlieder in het onderzoeksgebied.

plaats	nr	datum	feromoon	N ex.
Vlassenbroek, tuin met oude appelboomgaard	1	08/06/2013	FOR	2
		06/06/2014	TIP	2
Vlassenbroek, Pompstation	1'	07/06/2014	TIP	1
		06/06/2013	FOR	1
		07/06/2014	FOR	12
Lebbeke Grote Snijdersstraat	3	07/06/2014	FOR	4
		07/09/2014	FOR	12
		07/09/2014	FOR	12
Broekkantstraat Baasrode	5	07/06/2013	FOR	2
		18/06/2013	FOR	12
		19/07/2013	FOR	3
Zele, Eekstraat	6	30/06/2013	FOR	1
St.-Gillis-Dendermonde	7	11/07/2013	FOR	0
		22/06/2014	Z. pyrina	2
Sint-Gillis, Denderbellestraat	7'	26/07/2014	FOR	4
Oudegem	8	04/07/2013	FOR	0
Waasmunsterbaan Lokeren, nabij Molsbroek	9	05/07/2013	FOR	3
Kravaalbos, Opwijk	10	07/07/2013	FOR	1
Hagewijkpark Grembergen	12	24/07/2013	FOR	1
Sint-Amands, De Haan	13	07/06/2014	FOR	1
Wieze, Hannaerden	15	16/06/2013	FOR	1
		05/05/2014	FOR	1
Wachtbekken 6	19	16/06/2013	FOR	4
		25/05/2014	FOR	1
Buggenhout, nabij Dries	26	18/06/2013	FOR	4
		06/07/2013	FOR	6
Dendermonde, Geboortebos	27	10/06/2014	SCO	1
Steenhuffel, Leireken	31	22/06/2014	FOR	2

Kaart 7: Verspreiding van de wilgenwesvlinder a.d.h.v. feromonenvangsten (groen=aanwezig, rood=niet aanwezig=niet gevangen met FOR) in 2013).

Kaart 8: Waarnemingen van de wilgenwesvlinder in Oost-Vlaanderen op waarnemingen.be na het onderzoek met feromonen in 2013 (rode vierkantjes) aangevuld met gegevens van de VVE (zwarte vierkantjes).

Volgens gegevens van VVE werd de wilgenwesvlinder ook nog waargenomen in Haaltert (1997), Kruike (1994), Mariakerke (2009), Middelburg (2008) en Oudegem (1940).

Suggesties voor verder onderzoek:

Het heeft er alle schijn van dat de wilgenwesvlinder in Oost-Vlaanderen wijd verbreid is en talrijk. Verder onderzoek naar de verspreiding lijkt ons inziens weinig prioritair.

Frambozenglasvlinder (*P. hylaeiformis*)

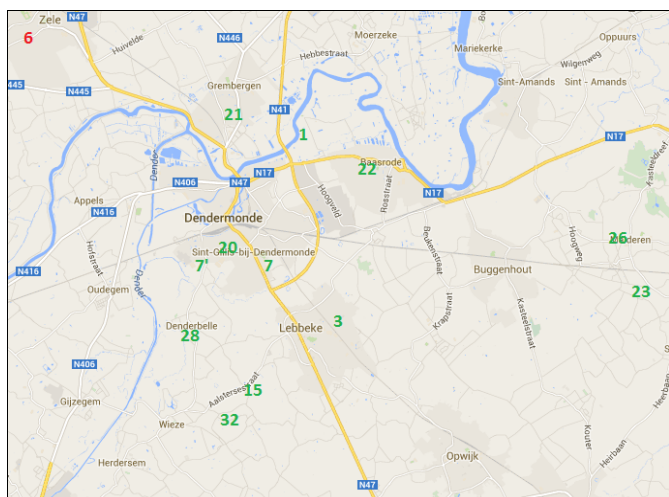
De frambozenglasvlinder werd in het gebied gevangen met de feromonen HYL en VES. Het eerste exemplaar in 2013 werd gevangen op 27/07, het laatste op 15/08. De waarnemingsperiode in 2014 liep van 24/07 tot 20/08. De nulwaarneming in de Eekstraat in Zele, zowel in 2013 als 2014 is zeer opmerkelijk omdat alle omstandigheden ideaal waren (mooi weer, aanwezigheid van voedselplant) en de val 13 dagen lang in 2013 en 4 dagen lang in 2014 werd opgehangen, telkens begin augustus.

Tabel 8: Overzicht van de vangsten van de frambozenglasvlinder in het onderzoekgebied.

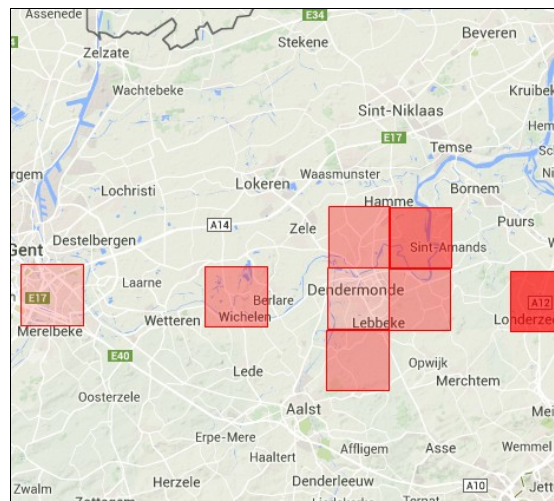
plaats	nr	datum	ferom	N ex.
Vlassenbroek, tuin met oude appelboomgaard	1	05/08/2013	HYL	1
Lebbeke Grote Snijdersstraat	3	27/07/2013	HYL	1
		28/07/2013	VES	2
		01/08/2013	VES	2
		20/08/2014	VES	2
Baasrode, Broekkantstraat	5	31/07/2014	VES	3
Zeel, Eekstraat	6	11-23/08/2013	HYL	0
	6	03-07/08/2014	HYL	0
St.-Gillis-Dendermonde	7	15/08/2013	HYL	1
		07/08/2014	HYL	1
St.-Gillis-Dendermonde, Denderbellestraat	7'	26/07/2014	FOR	2
Wieze, Hannaerden	15	24/07/2014	VES	2
Dendermonde	20	08/08/2013	HYL	1
Groenlaan, Grembergen	21	08/08/2013	HYL	2
Broekstraat, Baasrode	22	10/08/2013	HYL	1
Drie Torens, Londerzeel	23	04/08/2013	VES	1
		09/08/2013	VES	4
		02/07/2014	HYL	1
		31/07/2014	HYL	2
Buggenhout, nabij Dries	26	02/08/2013	HYL	1
		05/08/2013	SCO	1

Denderbelle, Visstraat	28	04/08/2014	HYL	1
Wieze, Wiestemeers	32	05/08/2014	VES	2

Kaart 9: Verspreiding van de frambozenglasvlinder a.d.h.v. feromonenvangsten in 2013 en 2014 (groen=aanwezig, rood=niet aanwezig=niet gevangen met HYL).

Kaart 10: Waarnemingen van de frambozenglasvlinder in Oost-Vlaanderen op waarnemingen.be na het feromonenonderzoek (rode vierkanten).

Gegevens van VVE leverden geen extra UTM-hokken op.

Suggesties voor verder onderzoek:

In de buurt van Zele is het interessant om verder te onderzoeken of de soort daar inderdaad afwezig is. Indien dat het geval is, kan het interessant zijn het onderzoek vanaf die plaats uit te breiden.

Hoornaarvlinder (*S. apiformis*)

De hoornaarvlinder werd in het gebied gevangen met het feromoon HOR. Het eerste exemplaar in 2013 werd gevangen op 09/07, het laatste op 16/07. In 2014 werd al een exemplaar gevangen op 31/05. Aan de nulwaarnemingen wordt door ons weinig waarde gehecht omdat bekend is dat de soort niet makkelijk in een korf gevangen wordt en er in de buurt talrijke uitkomstgaten in de stammen van populieren te vinden waren.

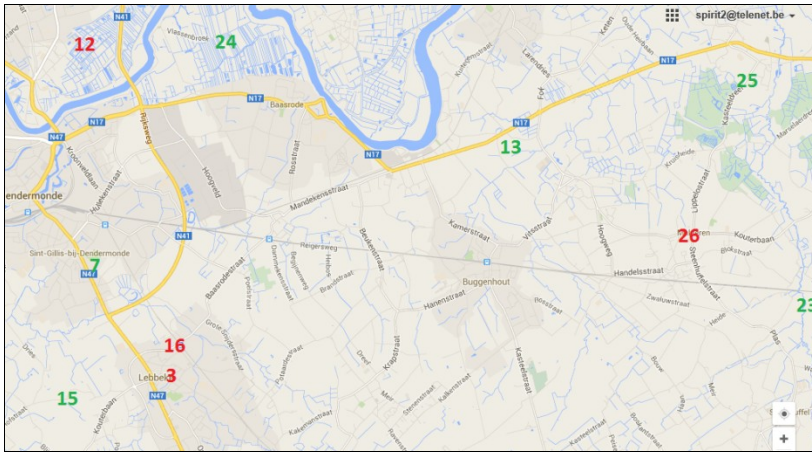
Tabel 9: Overzicht van de vangsten van de hoornaarvlinder in het onderzoekgebied.

plaats	nr	datum	ferom	N ex.
Lebbeke Grote Snijdersstraat	3	03/06/2013	HOR	0
		20/08/2013	HOR	0
Kleibos, Lebbeke	16	21/07/2013	HOR	0
St.-Gillis-Dendermonde	7	09/07/2013	HOR	1
Hagewijkpark Grembergen	12	22/07/2013	HOR	0
Sint-Amands, De Haan	13	13/07/2013	HOR	1
Wieze	15	11/06/2014		2
Londerzeel, Drietoers	23	31/05/2014	HOR	1
		22/06/2014	API	1
Vlassenbroekse Polder	24	16/07/2013	HOR	1
		11/06/2014	HOR	1
Malderen Marselaer	25	14/07/2013	HOR	1
Buggenhout, nabij Dries	26	23/07/2013	HOR	0

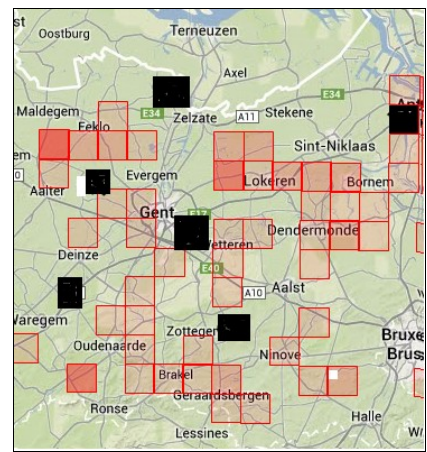
Volgens gegevens van VVE werd de hoornaarvlinder ook nog waargenomen in Assenede (1974, 1977 en 2007), Kruibeke (1992), Kruishouten (2008), Melle (1972-1974), Merendree (2008) en Sint-Lievens-Esse (1915).

Suggesties voor verder onderzoek:

Het heeft er alle schijn van dat de hoornaarvlinder in Oost-Vlaanderen wijd verbreid is en talrijk. Verder onderzoek naar de verspreiding lijkt ons inziens weinig prioritair. Overigens is zoeken naar de oude uitkomstgaten veel gemakkelijker om de aanwezigheid vast te stellen.

Kaart 11: Verspreiding van de hoornaarvlinder a.d.h.v. feromonenvangsten in 2013 en 2014 (groen=aanwezig, rood=niet aanwezig=niet gevangen met HOR).

Kaart 12: Waarnemingen van de hoornaarvlinder in Oost-Vlaanderen op waarnemingen.be na het feromonenonderzoek in 2013 en 2014 (rode vierkanten), aangevuld met gegevens van VVE (zwarte vierkantjes).

Eikenwespvlinder (*S. vespiformis*)

Feromonenvallen met VES werden in 2013 in de normale vliegperiode van deze soort opgesteld in Baasrode (Broekkantstraat), nabij Buggenhout Bos, in Lebbeke, in Hannaerden, in Baardegem, in Sint-Gillis-Dendermonde, in het Kravaalbos te Opwijk en in het Hagewijkpark te Grembergen. Er werd echter geen enkel exemplaar gevangen.

In 2014 werden in totaal 5 exemplaren gevangen met VES: 2 exemplaren in de Vlassenbroekse Polder op 25/05, 1 exemplaar in Sint-Amands (De Haan) en 1 in Denderbelle (Visstraat) beide op 12/06 en 1 exemplaar in Malderen (Groenhof) op 08/06.

Van 19 tot 21/07/2014 werd een val opgehangen in een open eikenbos in Waasmunster, zonder resultaat.

Volgens gegevens van VVE werd de soort in het verleden in Oost-Vlaanderen ook al waargenomen in Ursel 18/06/2008 en 23/06/2008, niet ver van het Drongengoedbos.

Volgens waarnemingen.be zouden 4 rupsen op 1/10/2011 zijn waargenomen te Kleit-Maldegem en is er ook een niet gecontroleerde waarneming van 25/08/2010 in Bottelare.

Suggesties voor verder onderzoek:

Interessant zou zijn verder onderzoek te doen in en nabij eikenbossen, vermits we de soort voorlopig alleen hebben waargenomen in de buurt van (min of meer) solitaire zomereiken.

Elzenwespvlinder (*S. spheciformis*)

Deze soort werd niet gevangen in 2013.

In 2014 werden 2 exemplaren gevangen in de Vlassenbroekse Polder op 25/05 en 07/06 en in Sint-Amands (De Haan) op 08/06. Alle exemplaren werden gevangen met TIP. In Dendermonde (Geboortebos) werd ook een oude gang van een larve aangetroffen. Van deze soort was in Oost-Vlaanderen ook al een waarneming bekend uit Kleit-Maldegem (2007).

Suggesties voor verder onderzoek:

Het lijkt dus interessant om de verspreiding van deze soort in Oost-Vlaanderen verder te onderzoeken.

Berkenwespvlinder (*S. culiciformis*)

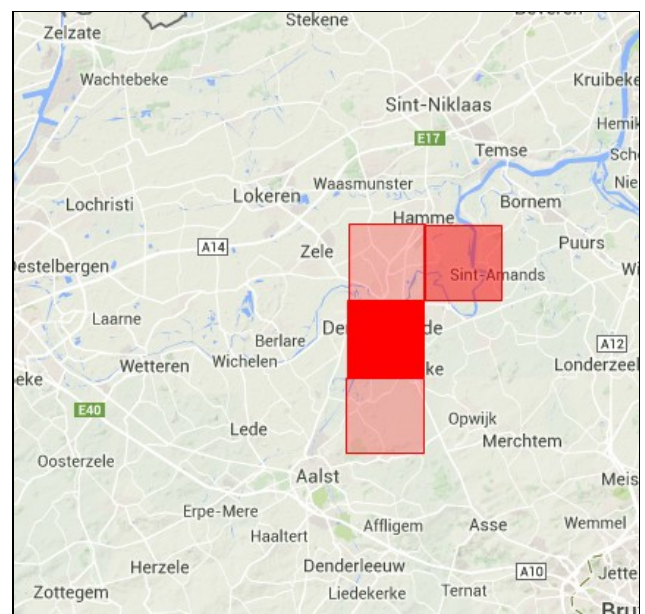
Deze soort werd niet gevangen. Van deze soort zijn ons tot nog toe alleen waarnemingen in Oost-Vlaanderen bekend uit Ursel (2009, 4 ex.) en Schelderode (1944). Deze soort lijkt echter zeer sterk op de appelglasvlinder en vergissingen zijn dus niet uit te sluiten. Dit is de eerste soort van het seizoen (vliegtijd 1 week bij de eerste warme dagen).

Suggesties voor verder onderzoek:

De volgende jaren wordt gepland de aanwezigheid van deze soort in Oost-Vlaanderen verder te onderzoeken.

Gekraagde wespvlinder (*S. bembeciformis*)

Voor deze soort bestaat op dit ogenblik nog geen effectief synthetisch feromoon. Een volwassen exemplaar werd op 16-07-1996 waargenomen in het Molsbroek te Lokeren.

Kaart 13: Waarnemingen van de gekraagde wespvlinder in Oost-Vlaanderen op waarnemingen.be na een zoektocht in 2014 (rode vierkanten).

In het voorjaar van 2014 werden door onze werkgroep, samen met Theo Garrevoet, verschillende uitkomstgaten, larven en poppen aangetroffen in boswilgen in de Vlassenbroekse Polder en nadien ook in Grembergen en Dendermonde. Eén volwassen exemplaar werd hieruit opgekweekt.

Suggesties voor verder onderzoek:

De komende jaren plannen we verder de verspreiding van deze vlinder in de regio na te gaan.

Algemene suggesties voor verder onderzoek

Omdat volgens de literatuur wespvlinders zich soms laten aantrekken door de verspreide feromonen maar zich niet of nauwelijks in de feromoonval wagen (b.v. hoornaarvlinder), moet tevens worden nagedacht over de vangstmethode. Daarom valt het te overwegen om tijdens ideale omstandigheden (vliegperiode, uren van verwachte activiteit tijdens de dag, weersomstandig-

heden) de onmiddellijke omgeving van de opgehangen feromoonpreparaten nauwlettend te observeren. Daarnaast is het zoeken naar sporen een aanvullende manier om de mogelijke aanwezigheid van wespvlinders na te gaan, dit vooral voor soorten waarvoor geen feromoon beschikbaar is.

Dankwoord

Dit artikel kwam tot stand dankzij de medewerking van de leden van de werkgroep 'Voelspriet' van Natuurpunt. Het werd nagelezen en van nuttige bemerkingen voorzien door Floris Vanderhaeghe, Theo Garrevoet en Willy De Prins, waarvoor onze dank.

Literatuur

Clifton J. 2013. *Guide to Clearwing Pheromones*. — Anglian Lepidopterist Supplies (ALS), 13 pp.
